

Uppsala slott

Kurttinmuren

Bent Syse

RAÄ 88
Uppsala slott
Uppsala
Uppland

UPPLANDSMUSEET

Uppsala slott

Kurthinmuren

Bent Syse

RAÄ 88
Uppsala slott
Uppsala
Uppland

Omslagsbild: Kurtinmuren vid bastion Gräsgården. Foto från norr.

Upplandsmuseets rapporter 2010:43
Arkeologiska avdelningen

ISSN 1654-8280

Renritning, planer och foton: Bent Syse om inte annat anges.

© Upplandsmuseet, 2010

Upplandsmuseet, S:t Eriks gränd 6, 753 10 Uppsala
Telefon 018 - 16 91 00. Telefax 018 - 69 25 09
www.upplandsmuseet.se

Innehåll

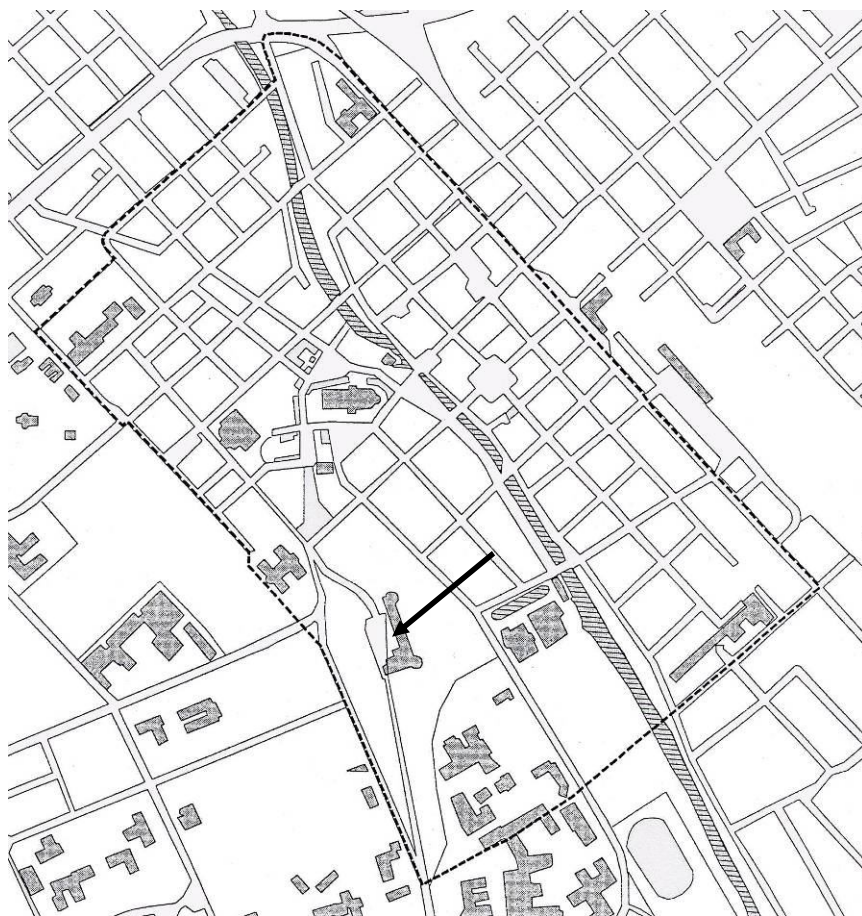
Inledning	6
Målsättning	6
Bakgrund	7
Arbetsföretaget	7
Tidigare undersökningar	7
Undersökningresultat	10
Tolkning	18
Sammanfattning	19
Administrativa uppgifter	19
Referenser	19

Inledning

Efter beslut 2010-09-28 från Kulturmiljöenheten, länsstyrelsen i Uppsala län (Istn dnr 431-3849-10) har Upplandsmuseet, avdelningen för arkeologiska undersökningar, utfört en arkeologisk schaktningsövervakning i samband med statusbedömning av kurtinmuren vid Uppsala slott, Uppsala. Beställare var Statens fastighetsverk, via Bjerking AB, som även bekostat undersökningen.

Rapporten som är sammanställd av Bent Syse redovisar det arkeologiska kunskapsläget i området samt de arkeologiska resultat som framkom vid schaktningarna.

Figur 1. Uppsala stad med begränsningen för fornlämningsområdet Raä 88, Uppsalas medeltida utbredning. Undersökningsplatsen är markerad med pil.

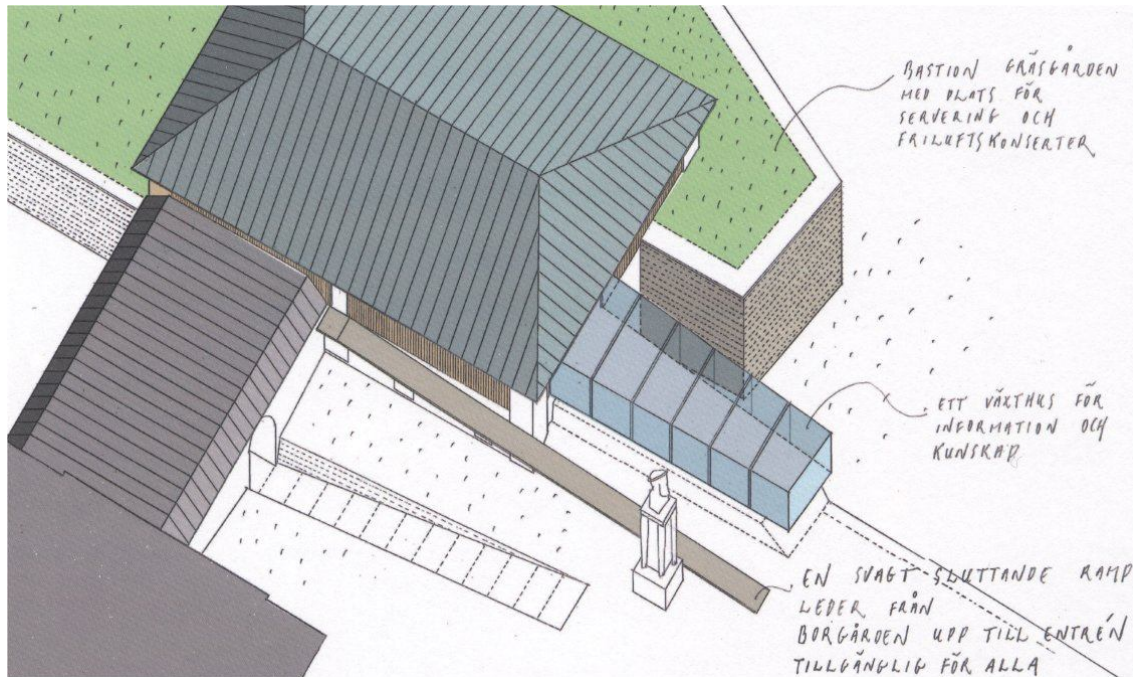
Målsättning

Målsättningen med den arkeologiska schaktningsövervakningen var att dokumentera grundläggningen av kurtinmuren inför framtida eventuell byggnation på denna.

Bakgrund

Arbetsföretaget

På uppdrag av Statens fastighetsverk projekterar Bjerking AB och White arkitekter AB ett planerat besökscentrum vid Bastion Gräsgården vid Uppsala slott. Som en del i detta finns en påbyggnad i ett plan på kurtinmurens södra del (fig 2).

Figur 2. Skiss av White arkitekter AB visande hur tillbyggnaden i glas på kurtinmuren kan komma se ut. Ur broschyr "Träffpunkt Uppsala slott" framtagen av Statens fastighetsverk 2010.

Inför eventuell påbyggnad skulle man ta reda på statusen för grundmuren och dess bredd utanför synliga delar, då det kanske blir aktuellt att grundlägga den nya byggnaden strax öster om synlig del av kurtinmuren.

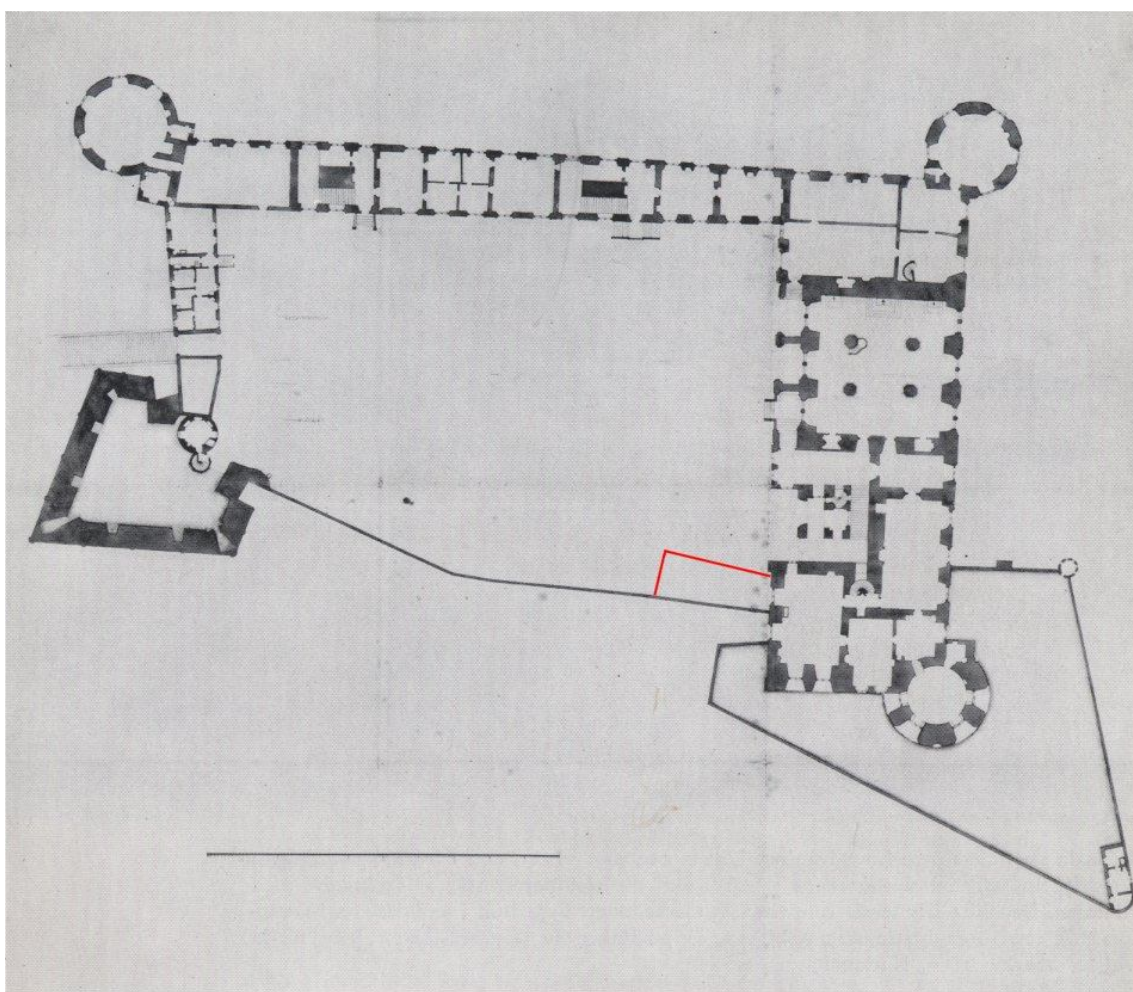
Tidigare undersökningar

Efter byggnadsstart av slottet som läggs till 1549, är anläggandet av bastionerna några av de första konstruktionerna. Under 1580–90-talet fullbordas sydflygelns med de ovan bastionen liggandes kungsvåningar. Dessa påbörjades under mitten av 1570-talet. Redan i slutet av 1500-talet har bastionerna spelat ut sin roll. Slottet som försvarsanläggning upphör och de kommande byggnationerna inriktar sig på omgestaltningar av södra och östra flygel. Dagens slott har sina 1500-tals

bastioner med övriga byggnader visar 1750-talets arkitektoniska utformning. Slottet drabbas hårt av stadsbranden 1702, varefter byggnaderna ovanför bastion Gräsgården kom att ligga i ruiner.

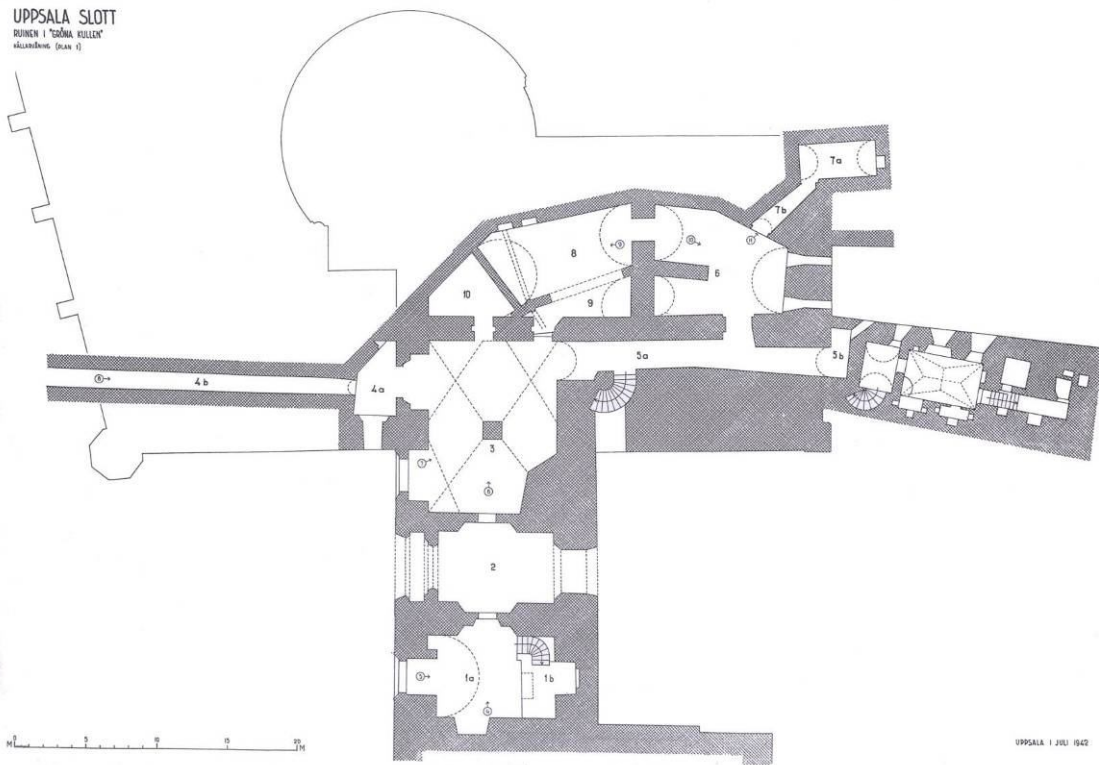
Den nu aktuella delen av kurtinmuren är mer att se som en förlängning av bastionens norra flank. Under den finns kurtinkasematter, ibland felaktigt benämnda som "fängelset".

På 1940-talet frilades ruinerna av det sydvästra tornet på bastionen samtidigt som större dokumentationer kom att ske av slottet. Dessa har därefter fortsatt under 1950- och 1960-talen. Den del av kurtinmuren som täcker underliggande kasematter har gjutits in i betong vid något tillfälle under senare tid. Eventuellt har detta skett i samband med den dokumentation som skedde av valven 1990.

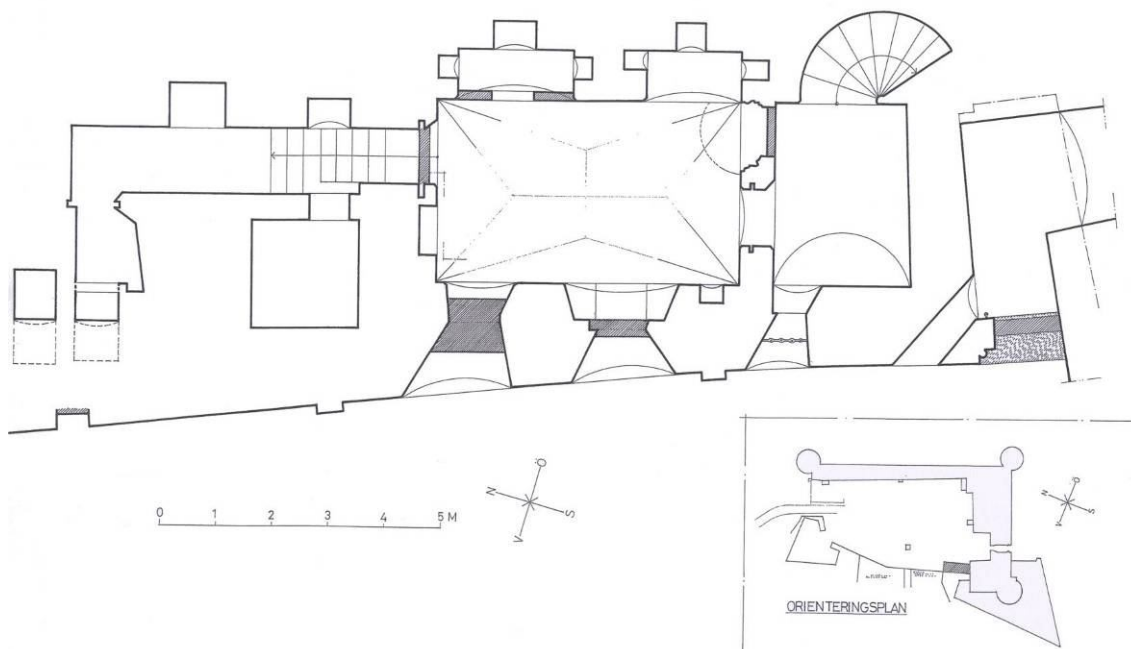

Figur 3. Uppmätning av slottsarkitekten Jean de la Vallée omkring år 1660. Originalen finns på Nationalmuseum. Kurtinmuren med underliggande kasematter är markerad med rött streck.

Figur 4. Uppmätning av källarvåningen i bastion Gräsgården i juli 1942 av Nils Sundquist. UM arkiv. Observera att väster är uppåt i bilden.

Figur 5. Uppmätning av kurtinkasematterna i bastion Gräsgården hösten 1990 av Lars Gezelius. UM arkiv.

Undersökningsresultat

Arbetena längs den norra sidan av kurtinmuren bestod i att fyllningen längs muren schaktades bort. Schaktningen avstannade när grundstenar tillhörandes muren framkom. Dessa dokumenterades och schaktet lades igen efter det att skyddsåtgärder för att hindra vatteninträngning lagts ut.

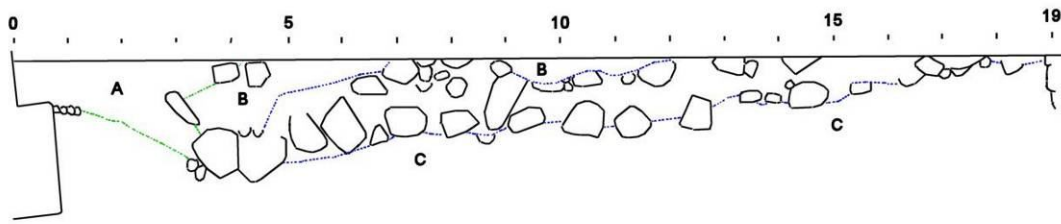

Figur 5. Den 28 oktober hade man schaktat av matjordslagret på norra delen av kurtinmuren och frilagt övre delen av den östra väggen. Foto (fr. N). I bildens framkant syns ett par stenar som kan utgöra en tvärgående mur med riktning åt öster.

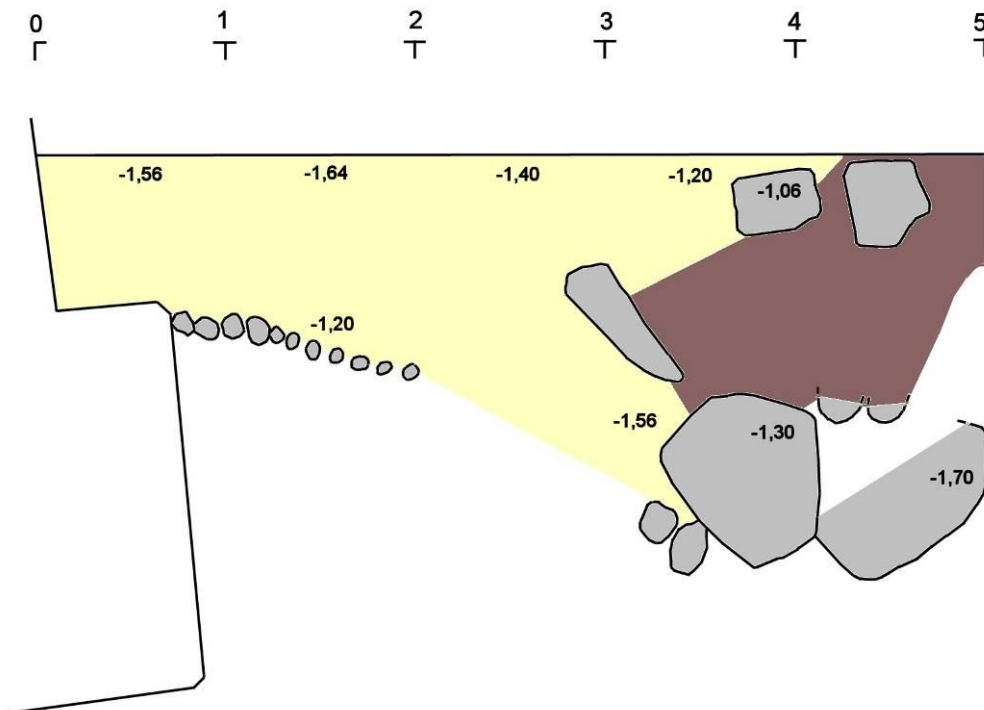

Figur 6. Den 1 november schaktades resterande fyllnadsmassor bort från den östra väggen. Dagen efter dokumenterades de grundstenar som kom fram i schaktet. Foto (fr. N).

Grundstenarna låg längs muren från nordöstra hörnet och ner mot sydflygelns nordöstra hörn. De var uppblandade med sand och på vissa ytor fanns inslag av kalkbruk. Längs grundstenarnas östra kant var det uppfyllt med grus, troligen täckandes en underliggande dränering. Intressant med stenarnas riktning är att de ligger direkt mot kurtinmuren i nordöstra hörnet, för att sedan följa en riktning mot sydflygelns hörn. Alltså följer grundstenarna inte den övre delen av kurtinmuren.

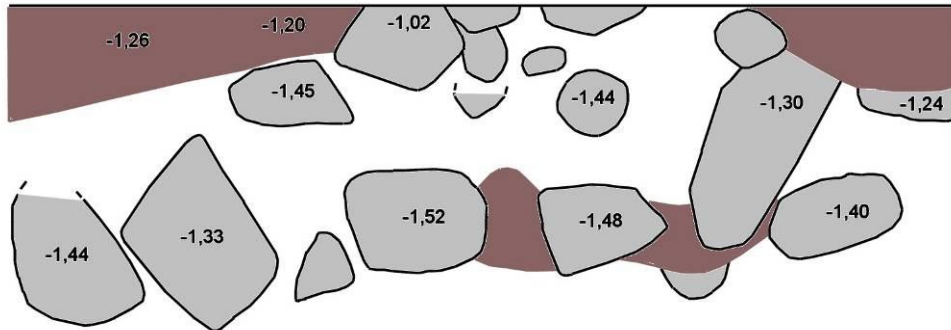

Figur 7. Grundstenarna längs östra sidan av kurtinmuren. A=yta med betong, B=ytor där kalkbruk finns i större partier, C=grusfyllning med underliggande dränering. Vid 19 m fanns en kort synlig tvärgående stenmur. Det är också vid 19 m som den synliga delen av kurtinmuren slutar.

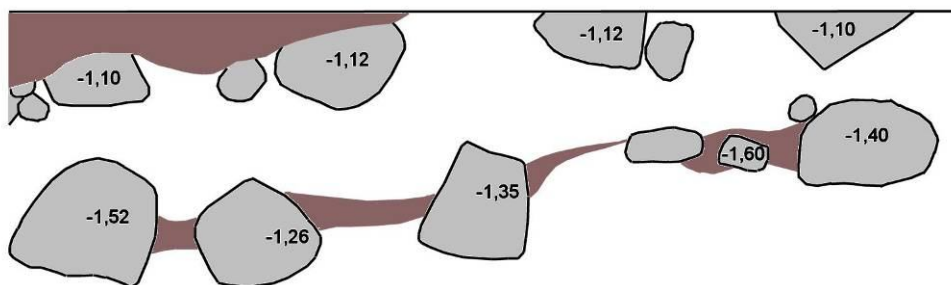
Figur 8. Detaljritning mellan 0-5 m från söder. Nivåerna är relaterade från överkant av kurtinmuren, ej matjordslagret. Det gula partiet är betong medan det bruna är kalkbruk uppblandat med sten, grus och en del tegelfragment. Skala 1:40.

5   6   7   8   9   10
 Γ   T   T   T   T   T

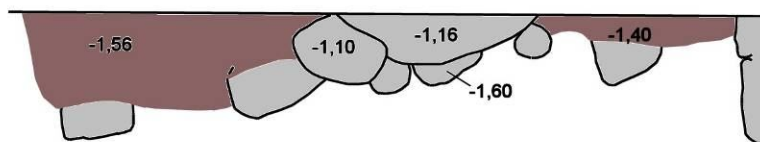
Figur 9. Detaljritning mellan 5-10 m från söder. Nivåerna är relaterade från överkant av kurtinmuren, ej matjordslagret. De bruna partierna är kalkbruk uppblandat med sten, grus och en del tegelfragment. Skala 1:40.

10   11   12   13   14   15
 Γ   T   T   T   T   T

Figur 10. Detaljritning mellan 10-15 m från söder. Skala 1:40.

15   16   17   18   19
 Γ   T   T   T   T

Figur 11. Detaljritning mellan 15-19 m från söder. Skala 1:40. I norr syns en kort del av en tvärgående mur vilken även kan noteras på figur 5.

Figur 12. Schaktet sett från söder.

Figur 13. Schaktet sett från norr.

Figur 14. Södra delen med kvarvarande betongsula.

Figur 15. Detalj av grundmuren vid 9 meter.

Figur 16. Detalj av grundmuren vid 14 meter, där en sten är infogad i den gjutna delen av kurtinmuren.

Figur 17. Detalj av den tvärgående muren vid 19 meter. Till vänster i bild syns ett dräneringsrör som troligen ligger parallellt under gruset öster om grundmuren.

Tolkning

Den grundmur som kom fram öster om kurtinmuren ser ut att ligga relativt fast med uppblandning av kalkbruk på vissa partier. En del av stenarna är ingjutna i betongväggen mot kurtinmuren. Hur djup grundmuren är och om den består av flera skift har inte framkommit vid undersökningen. Men mycket talar för att en lättare konstruktion kan anbringas på denna underliggande mur.

Sett till riktningen av denna grundmur och den eventuella tvärmuren uppstår vissa frågor. Den har en riktning från norra delen som går mot hörnet i söder och i linje med den kvarstående norra väggens linje. Som nämnts tidigare är denna del av kurtinmuren mer att se som en förlängning av bastionens norra flank. Möjligen har det varit så att det vid anläggningsskedet funnits planer på att bygga på muren med en eller flera våningar som skulle ha legat i liv med norra ytterväggen till kungsvåningarna. Några äldre ritningar som styrker detta antagande finns dock inte.

Den korta tvärgående mur som kunde iakttas i norra delen av schaktet kan vara rest efter en byggnad eller annan konstruktion som funnits på borggården och anslutit mot kurtinmuren, men även här saknas skriftlig dokumentation som styrker detta. Tyvärr framkom så kort sträcka av denna så vidare tolkningar blir fruktlösa.

Sammanfattning

Efter beslut från Kulturmiljöenheten, länsstyrelsen i Uppsala län har Upplandsmuseet, avdelningen för arkeologiska undersökningar, utfört en antikvarisk kontroll i samband med framschaktning av norra sidan av kurtinmuren vid Uppsala slott. Målsättningen var att dokumentera grundläggningen av kurtinmuren inför framtida eventuell byggnation på denna. En dryg meter under kurtinmuren framkom en stengrund som inte följde nuvarande murlinje utan hade riktning mot den stående byggnadens norra väggliv.

Administrativa uppgifter

Plats: Uppsala slott, Uppsala

RAÄ nr: 88

Fornlämningstyp: Medeltida kulturlager

Undersökningstyp: Arkeologisk schaktningsövervakning

Orsak till undersökningen: Projektering inför framtida byggnation

Fältundersökningsperiod: 2010-11-02

Projektledare: Bent Syse

Upplandsmuseets dnr: Ar-616-2010

Upplandsmuseets projektnr: 8370

Beställare: Statens fastighetsverk via Bjerking AB

Handläggare på länsstyrelsen i Uppsala län: Roger Edenmo

Länsstyrelsens dnr och datum för beslut: 2010-09-28, 431-3849-10

Fynd: Inga fynd påträffades.

Arkivmaterial: Förvaras vid Upplandsmuseets arkiv.

Referenser

Gezelius, L. 1990. Något om slottets äldre historia. I Uppsala slott. Vasaborgen. Douhan, B. (red). Uppsala.

Statens fastighetsverk, 2010. Träffpunkt Uppsala slott. Vision om ett besökscentrum vid Uppsala slott. Broschyr.

Sundquist, N. 1971. Willem Boy i Uppsala. Uppsala.